

מסורת הש"ס

(א) ש"ס, (ב) גי' ש"ס, לקמן.

תורה אור השלם

1 לוח רשע ולא יושלם
וצדיק חונן ונותן:

תהלים לו כא
2 פנני ויחצילני מיד בני
גבר אשר פיהם דבר שוא
וימינם ימין שקר:
תהלים קמב יא

הגהות הב"ח

(א) רש"ב"ם ד"ה ואניס
וכי' לא נצי למשקל כ"ל
ומתע' ליה נמחק: (ב) ב"א
יוצאנו מידו בדין דעש"ס:
(ג) תוס' ד"ה אלג וכו' דלא
מתמכר ולאקומה כגון דלא
דעי':

מוסר תוספות

אי דאזי ליה ארעא אחריתי בת חורין שיוכל צע"ח לגבות
הימנה עליה הדך בעל חוב דאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום
ש"ס נכסים בני חורין ואפי' הן צורית ואמאי אינו מעיד הרי אין
מעמידה בפני בעל חובו ואין לו למוכר לא ריוח ולא הפסד אם
תעמוד ביד הלוקח ואינו נוגע בעדות
ו: מאי נפקא ליה מינה. אם תשאר
ביד הלוקח הא אפילו אי מפיק לה
מערער לא מצי גבי בעל חובו מיניה
דמוכר מידי דהא לית ליה: לא ניהא
ליה. ללוה דמפיק ארעא מיד לוקח
ולא ימלא בעל חוב ממה לגבות
וקס ליה ליה בלוה רשע ולא יסלם
והלכך נוגע בעדותו הוא: סוף סוף.
מה הנאה יש לו בעדותו זו דמוקין לה
ביד לוקח והדך בעל חוב וגבי לה
מיניה לגבי לוקח נמי הוה ליה ליה
רשע שהרי הפסידו ולא הו' נוגע
בעדותו זו: ומשני דאמר ליה לפני
וצני לך שלא נאחריות. להפטר מכל
אחריות שבעולם והלכך אינו מעיד
שרויה להעמידה בפני בעל חובו
לגביה הוא דהוה ליה ליה רשע אי
לא פרע ליה: מכריז רבא. דרש
לרבי: דסלקין וניאלא. העולין
מבבל לארץ ישראל: ודנחסי לספא.
מא"י לבבל. כולסם תדעו דין זה הא
בר ישראל כו': חמרא. חמור:
ואניס ליה מיניה. ללוקח דקטעין
עכו"ס חמור זה נגנז ממני או מי
שמכרו לך גולו ממני ובלא עדים
מאנסו הימנו וכדמפרש לקמן דלא
אזי ליה לאוכפא אלא החמור לבדו
דמוכר מילתא דדידיה הוא דקא

שקיל דלאו ידידיה לא צ"ע (א) ליה למישקל והלכך דינא הוא דמפאי
ליה כמו הפואה את דוד בעדו מחרצ רעה (תהלים קמז) ויביא עדים
וידון עס העכו"ס אולי יוצאנו מידו (י) דעכו"ס צייתי דינא הס. ודוקא
עכו"ס אלב קאזינס ליה ישראל לא מפאי ליה אלא יתבענו דדין דאין כח
לישראל לגזול חמור מחבירו בלא עדים ובלא ראיה: ולא אמר. דלרבי
מוכר לפנות חמורו אלא שאין מוכר צה לוקח שהיא בת חמורו של
מוכר דליכא למימר הדין עס העכו"ס: אלב הכיר צה כו' לא.
מצעי ליה לפאותו כיון דדבר ידוע הוא שגדלה צביתו של מוכר וסתם
עובד כוכבים אנס הוא מסתבא דשלא כדון אנסו העכו"ס: ולא אמר.
דמפאי ליה היכא דאין מכיר צה אלא דלא אזינס את החמור ואת
האוכף דכיון דהניח את האוכף מסתבא דשלו הוא נוטל. והלכך נקט
חמור אלב פרה וטלית ליכא למימר האי חילוק דאוכף: לא. מפאי
ליה דקסם עובד כוכבים אנס הוא: אפילו ליכא בני. ולי מכיר צה
שהיא צה חמורו ולא אזינס לאוכפא אפילו הכי לא מפאי ליה דקסם
עובד כוכבים אנס הוא (א) ונהי ק"ל משום דלמימר בתראה הוא: אומן אין
לו חוקה. מתני' היא דקמני [מג] האומנין והאריסין. כל חדא חדא צבא
מפרש לה ואולי: אמר רבה לא שנו. דאין לו חוקה לטעון לקוח
הוא בידי וצריך לשלם האומן לבעל הבית את גבדיו או את כליו:
אלא שמסר לו. בעל הבית לאומן טליתו בפני עדים לתקנו והלכך
אפילו אין אנו רואים עכשיו הטלית ביד האומן ובעל הבית תובעו
טליתו אין האומן יכול לטעון החזרתו לך דסבירא ליה לרבה המפקדי
אלל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים כדמפרש לקמיה [ע"נ] והיה

לו להחזירו בעדים וכל שכן שאנו רואין אותו צבית האומן שאין יכול לטעון לקוח הוא בידי שהרי בעדים מסר לו. ומיהו אי טעין החזרתו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן דהכי אמרינן בשבועות (דף מה). דאפי' למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים אי טעין ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן. ומיהו כל זמן דלא טעין אלא החזרתו לך שלא בעדים אינו נאמן והא דלא אמרינן מיגו דכיון דלא פרעו בפני עדים לא היה יכול לומר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דמילתא דצדיקא לאיגלווי לא משקר איניש פן יעשה צדאי הוסי' ולמחר כי הדרי עדים ממדינת הים ויאמרו לא היו דברים מעולם: אלב מסר לו שלא בעדים. לא מבערעא היכא דאין אנו רואין הטלית בידו דממון שיכול לומר אמת אתה מסרת לי אלל החזרתו לך ונאמן דהא אין צריך עכשיו להחזיר לו בעדים אי נמי יכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרת לי ויהיה נאמן בשבועת היסות כי אמר לו נמי ישנו בידי ולקוח הוא שמכרתו לי דיש לו חוקה ונאמן ע"י האי מגו אלא אפילו אם ראו עכשיו עדים הטלית ביד האומן או שפסוק צו בפנינו ממון שיכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרתו לי אלל אחר מסרו לי שמכרתו לו והוא מכרה לי כי אמר ליה נמי אתה מסרת לי ומכרת לי נאמן בזהאי מיגו דסבירא ליה לרבה השתא דהיכא דלא מסר לו בעדים ל"ש ראה הטלית בידו עכשיו ל"ש לא ראה יש חוקה דלא מדמי ליה לדון של דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר אידך לקוחין הן בידי דאינו נאמן הואיל ויש למערער עדים שהיה שלו ואע"ג דליכא עדי מסירת שאלה או שכירות משום דשאלה ושכירות לכל שכניו אדם משאיל ומשכיר אלל המכר מצי אמר אומן איך רגיל לתקן בגדיך אללי והכי מוכח לקמיה [ע"נ] דלרבה ל"ש לא ראה ל"ש לא ראה יש לו לאומן חוקה היכא דליכא מסירה בעדים: אמר ליה אביי. לרבה אמאי לא משתי שום חילוק היכא דמסר לו בעדים בין ראה בין לא ראה עכשיו הטלית בידו בעדים ללא ראה אפילו מסר בעדים נמי היכא דלא ראה יש לו חוקה ממון שיכול לומר לו החזרתו לך דסבירא ליה לאביי המפקדי

חזקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא מה.

אי דאית ליה ארעא אחריתי ע"ה הדר. הוה מצי לשנויי כגון
שעשה אפומיקי דלא לא הדר אלארעא אחריתי דאית ליה א ואם
תפול ביד המערער יפרע לו אחרת ומש"ה אינו מעיד עליה דנוגע
בעדות הוא: מאי נפקא מינה. מימה דנ"מ שיפטרו אם יתעשר ב
ושמא בשביל כן אין לפסולו לעדות
כיון דהשתא לא מרוא מניד:¹

דינא הוא דמפצי ליה. מימה
לרש"י"ל דלימא ליה אייתי
ראיה דדין טרפה ושלם לך דאפילו
לגבי ישראל מצי למימר הכי כל שכן
לגבי עכו"ס² ויש לומר דמיירי כגון
שצדיני עכו"ס דן עמו וצדיניהם הוה
דעכו"ס הלכך חייב לפאותו:

אבל מסר לו שלא בעדים מתוך
שיבול לומר כו'. אין לפרש
מתוך שהיה יכול לומר אין צדי כלל
דהא צראה מיירי כדמוכח אמתקפא
דאבי דראה בעדו אלא ה"פ מתוך
לשקר אמאי איכפת לו אם
לא היה מוצא בעל חובו
לגבות כלום מן הלוקח סוף
סוף אין יכול בעל חובו
לחזור לגבות ממנו שהרי
לא לו כלום הלכך מה לו
למכור לשקר ואמאי נוגע
בעדותו הוא: לפיכך דלית
בדעת ארעא אחריתי למכור.
ודקאמרת אי הכי מה לו
לשקר אפ"ה חיישנן משום
דלא ניהא ליה דליקרייה
לה רשע ולא יושלם וניהא
ליה דלישכח בעל חובו
למטריי כיון מן הלוקח:
סוף סוף. כי טרף ליה
בעל חובו לגבי הלוקח הרי
לוקח קורא לו לוח רשע
ולא יושלם. לא דמצי אמר
ליה מוכר להכי זבני לך
שלא באחריות דלא ליהוי
ליה עוד שום תרעומת:
דסלקין בעליא. מבבל
לא"י: ודנחתין לתתא. מא"י
לבבל כלומר חור יריצין
הכל האי דינא. וליא אמרין
דמפצי ליה אלא כשאין
מכיר בה הלוקח שהיא בת
חמורו דמכור: לא מפצי
ליה. דהשתא ידע דעובד
כוכבים באנסות לקוחה ממנו
ולא בדין: ולא אמרין. אפי'
להיכא שאין מכיר בה שהיא
בת חמורו דמפצי ליה אלא
דקא אנס ליה עובד כוכבי'
בלא נאכפא דאכא למימר
מה שהכיר אנס ומה שלא
הכיר לא אנס ומש"ה דינא
הדמפצי ליה אבל אנס
לתרתייהו לא מפצי ליה:
אומן. פ"סקא אומן
שממון כלים אם מבקש
בבעל הבית שישוור לו
את כליו אע"ג דאין רואהו
בידו אין לו חוקה לאומן
לומר לקוח הוא בידי: אמר
רבה ל"ש. דאין לו חוקה
אלא שמשר לו בעל הבית
בעדים דאע"ג דלא רואהו
בידו אין לו חוקה לאומן
לומר לקוח הוא בידי משום
דסביר ליה המפקדי אלל
חבירו בעדים צריך להחזיר
לו בעדים אבל מסר לו
שלא בעדים אע"ג דרואהו
בידו יש לו חוקה דמתוך
שיכול לומר לא היו דברים
מעולם. לא נתת לי שום
כלי לתקן: אמר ליה אביי
אי הכי אפי' בעדים. מסר לו
כיון דלא רואהו הוי חוקה
ממון שיכול לומר לו כו'.
משום דמשמע לו המפקדי
אצל חבירו בעדים אין צריך
להחזיר לו בעדים:

פקדון מסתמא מכר או מתנה הוא¹ ורב נחמן בר יצחק דפרין בסוף
הסוגיא אומן הוא דאין לו חוקה הא אחר יש לו חוקה לא מסתמא ליה
לרב נחמן ולאקומה צראה בלא ידיעה דלא שכיח כדפרין [ע"נ]עיל
מיניה: אי דליכא עדים ליחזו עדים מאי קאמרי דלא שכיח שיעמור
צפניהם ולא ידעי הקנאה והכא נמי רב נחמן בר יצחק לא פרין
אלא מכת ספרא זו ויכתי פריין אי דליכא עדים אחר אמאי יש לו
חוקה הא ע"כ ידעי עדים דצמורת פקדון אמתא ליה ליה דלא מסתבא
לאקומה (א) דצבר דלא ידעי דלא שכיח כלל הקשה בקונט' אמאי
יש חוקה לאומן מ"ש מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ומיך
דצברים העשויין להשאיל ולהשכיר שייך גבי כל אדם אלל הא
מצי למימר אומן איך רגיל אללי לתקן² ור"י אומר דאפי' רגיל לתקן
אלל שם שכיח שוא נאמן בין מכיר שאינו נאמן ואין יכול כל שעה
להעמיד עדים כשרואה להשאיל ולהשכיר שלא להשיא עצמו שם רע
בשכניו אלל לאומן אם צריך הוא לתקן יכול ליתן לאומן המכיר
שהוא נאמן או להציג עדים לכך יש לו חוקה שלא בעדים³:
אי הכי אפי' בעדים נמי מתוך שיבול לומר חזרתיו לך כו'. פירוש⁴
בשלמא לדידי דלא מפליגנא בין יש עדים לאין עדים אלא צראה
הוא דמפליגנא היכא דראה אפילו היכא דליכא עדים לא מהימן⁵
כדאמר אביי בסמוך והיכא דלא ראה אף על גב דליכא עדים
מהימן צמיגו דמצי אמר החזרתו לך⁶ אלל לדיך⁷ היכא דליכא
עדים

עדים
יכול לטעון לקוח הוא בידי שהרי מעידין עדים שצמורת פקדון צא לידו
שהרי צפניהם מסר לו. ומיהו אי טעין החזרתו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן דהכי אמרינן בשבועות (דף מה). דאפי' למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים אי טעין ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן. ומיהו כל זמן דלא טעין אלא החזרתו לך שלא בעדים אינו נאמן והא דלא אמרינן מיגו דכיון דלא פרעו בפני עדים לא היה יכול לומר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דמילתא דצדיקא לאיגלווי לא משקר איניש פן יעשה צדאי הוסי' ולמחר כי הדרי עדים ממדינת הים ויאמרו לא היו דברים מעולם: אלב מסר לו שלא בעדים. לא מבערעא היכא דאין אנו רואין הטלית בידו דממון שיכול לומר אמת אתה מסרת לי אלל החזרתו לך ונאמן דהא אין צריך עכשיו להחזיר לו בעדים אי נמי יכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרת לי ויהיה נאמן בשבועת היסות כי אמר לו נמי ישנו בידי ולקוח הוא שמכרתו לי דיש לו חוקה ונאמן ע"י האי מגו אלא אפילו אם ראו עכשיו עדים הטלית ביד האומן או שפסוק צו בפנינו ממון שיכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרתו לי אלל אחר מסרו לי שמכרתו לו והוא מכרה לי כי אמר ליה נמי אתה מסרת לי ומכרת לי נאמן בזהאי מיגו דסבירא ליה לרבה השתא דהיכא דלא מסר לו בעדים ל"ש ראה הטלית בידו עכשיו ל"ש לא ראה יש חוקה דלא מדמי ליה לדון של דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר אידך לקוחין הן בידי דאינו נאמן הואיל ויש למערער עדים שהיה שלו ואע"ג דליכא עדי מסירת שאלה או שכירות משום דשאלה ושכירות לכל שכניו אדם משאיל ומשכיר אלל המכר מצי אמר אומן איך רגיל לתקן בגדיך אללי והכי מוכח לקמיה [ע"נ] דלרבה ל"ש לא ראה ל"ש לא ראה יש לו לאומן חוקה היכא דליכא מסירה בעדים: אמר ליה אביי. לרבה אמאי לא משתי שום חילוק היכא דמסר לו בעדים בין ראה בין לא ראה עכשיו הטלית בידו בעדים ללא ראה אפילו מסר בעדים נמי היכא דלא ראה יש לו חוקה ממון שיכול לומר לו החזרתו לך דסבירא ליה לאביי המפקדי

עין משפט גר מצוה

קב א מיי פ"ט מהל'
מכירה ה' ד סמג לאוין
קע טוש"ע ח"מ סי' רסה
סעף ג:
קבא ב מיי פ"ט מהל'
טעון ה' א סמג עשין
זא טוש"ע ח"מ סי' קלד
סעף א:
קבא ג מיי ס' ה' ג
טוש"ע ס' סעף ג:

רבינו גרשום

היכי דמי. האי מוכר: אי
דאית ליה ארעא אחריתי.
חזין מוה שוכר אמאי לא
מצי מסהדי ויהא עליה
דדידיה אף הרי בעל חובו
וגבי מהווא קרקע דשיעור לו
ולא על הלוקח. ואי דלית
ליה ארעא אחריתי אמאי
לא מצי מסהדי הא לא
נוגע בעדות דכיון דלית ליה
קרקע מאי נפקא ליה מיניה.
כלומר אמאי איכפת לו אם
לא היה מוצא בעל חובו
לגבות כלום מן הלוקח סוף
סוף אין יכול בעל חובו
לחזור לגבות ממנו שהרי
לא לו כלום הלכך מה לו
למכור לשקר ואמאי נוגע
בעדותו הוא: לפיכך דלית
בדעת ארעא אחריתי למכור.
ודקאמרת אי הכי מה לו
לשקר אפ"ה חיישנן משום
דלא ניהא ליה דליקרייה
לה רשע ולא יושלם וניהא
ליה דלישכח בעל חובו
למטריי כיון מן הלוקח:
סוף סוף. כי טרף ליה
בעל חובו לגבי הלוקח הרי
לוקח קורא לו לוח רשע
ולא יושלם. לא דמצי אמר
ליה מוכר להכי זבני לך
שלא באחריות דלא ליהוי
ליה עוד שום תרעומת:
דסלקין בעליא. מבבל
לא"י: ודנחתין לתתא. מא"י
לבבל כלומר חור יריצין
הכל האי דינא. וליא אמרין
דמפצי ליה אלא כשאין
מכיר בה הלוקח שהיא בת
חמורו דמכור: לא מפצי
ליה. דהשתא ידע דעובד
כוכבים באנסות לקוחה ממנו
ולא בדין: ולא אמרין. אפי'
להיכא שאין מכיר בה שהיא
בת חמורו דמפצי ליה אלא
דקא אנס ליה עובד כוכבי'
בלא נאכפא דאכא למימר
מה שהכיר אנס ומה שלא
הכיר לא אנס ומש"ה דינא
הדמפצי ליה אבל אנס
לתרתייהו לא מפצי ליה:
אומן. פ"סקא אומן
שממון כלים אם מבקש
בבעל הבית שישוור לו
את כליו אע"ג דאין רואהו
בידו אין לו חוקה לאומן
לומר לקוח הוא בידי: אמר
רבה ל"ש. דאין לו חוקה
אלא שמשר לו בעל הבית
בעדים דאע"ג דלא רואהו
בידו אין לו חוקה לאומן
לומר לקוח הוא בידי משום
דסביר ליה המפקדי אלל
חבירו בעדים צריך להחזיר
לו בעדים אבל מסר לו
שלא בעדים אע"ג דרואהו
בידו יש לו חוקה דמתוך
שיכול לומר לא היו דברים
מעולם. לא נתת לי שום
כלי לתקן: אמר ליה אביי
אי הכי אפי' בעדים. מסר לו
כיון דלא רואהו הוי חוקה
ממון שיכול לומר לו כו'.
משום דמשמע לו המפקדי
אצל חבירו בעדים אין צריך
להחזיר לו בעדים: